

6. Уилрайт Ф. Метафора и реальность / Ф. Уилрайт // Теория метафоры.– М.: Прогресс, 2007. – С. 82 – 109.
7. Уфимцева А.А. Роль лексики в познании человеком действительности и в формировании языковой карты мира / А.А. Уфимцева // Роль человеческого фактора в языке.– М., 2008.– С. 108 – 140.
8. Харченко В.К. Переносные значения слова / В.К. Харченко.– Воронеж: Изд-во ВГУ, 2009.– 198 с.
9. Чадюк О.М. Метафора у сфері сучасної української політичної комунікації: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 "Українська мова" / О.М. Чадюк. – К., 2005. – 21с.

А. Р. Похитун,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
науковий керівник – д.філол.н., проф. С. В. Форманова.

МОЛОДІЖНА МОВЛЕННЄВА СУБКУЛЬТУРА ЯК АСПЕКТ КОМУНІКАЦІЇ

Анотація. У статті здійснено аналіз словника молодіжного мовлення, з'ясовано причини поповнення й виникнення словника, схарактеризовано молодіжну мовленнєву субкультуру, яка виступає комунікативним чинником.

Ключові слова: субмова, молодіжне мовлення, жаргон, сленг, арго, лайка.

Українська молодіжна мовленнєва субкультура є цікавим феноменом, існування якого обмежено не лише віком, а й соціальними й часовими чинниками. Молодіжне мовне середовище цікаве як унікальне мовне явище і як система, що відображає процеси, властиві для лексики загальнонародної мови.

Лінгвістичну сутність молодіжних соціолектів досить слабо висвітлено в сучасній україністиці. Немає чіткого визначення понять „молодіжний сленг” та „молодіжний жаргон”, які часто вживаються як синоніми. У науковій літературі „молодіжний сленг” за частотністю вживання значно перевищує „молодіжний жаргон”.

Л. Ставицька вважає, що цей чинник є абсолютно закономірним з огляду на посилений динамізм соціальних структур і відносин у сучасному суспільстві, глобалізацію суспільної сфери, в якій стираються грані й руйнується корпоративна замкненість мікросоціумів та їхніх мов [4 : 45] (**Орфографію автора збережено. – А.П.*).

Говорячи про лінгвістичну специфіку молодіжних соціолектів, слід наголосити на таких моментах:

– яскраво виражена метафоричність, у якій виявляються неабиякі лінгвокреативні здібності молоді. Сміливість цієї метафоричності виявляється хоча б на тлі розмовної мови. Скажімо, першу програму Українського радіо людина середнього чи похилого віку назве *селянське радіо*, дуже п'яну людину – *готовий*, у мові молоді відповідно виникнуть номінації – *колгоспник*, *готовальня*;

– головну роль у сленгу посідають такі універсальні повідомлення, що замінюють довгу послідовність речень, які просто лінгвістично вимовляти. Крім того, вони виконують функцію кодувань, які приховують смисл бесіди від непосвячених. Наприклад, фраза: *"Приходжу красиво, а в моїй хілядці якийсь гнійний хаун шатає юрту"*;

– молодіжні соціолекти характеризуються зосередженістю на реаліях світу молодих. Відбувається орієнтація молодіжних соціолектів на широкий спектр розуміння моди, як суспільного інституту, відтак його можна розглядати і як лінгвістичний відповідник моди, і як модний атрибут молодіжного середовища (стильний одяг, види розваг та дозвілля) у ракурсі новизни, привабливості й здатності швидко завойовувати популярність у межах певного соціуму;

– для молодіжних соціолектів характерний семантичний гумор. Більш за все цінується абсурдна гра слів;

– у лексиконі молодіжних соціолектів досить багато вульгарних слів [4 : 75].

На адресу молодіжних соціолектів часто можна почути шпички на предмет їхньої брутальності і под. На жаль, у філологічних і нефілологічних коментарях про мову молоді звертають увагу насамперед

на слова типу *конкретно, блін, чисто, міна* в той час, як подібні одиниці є лише соціально маркованими словами-паразитами, лексичною категорією, що часто трапляється і в мові інших соціальних прошарків. Що ж до позірною збіднення й вульгаризації мови, то всі соціальні діалекти, на відміну від діалектів територіальних, не є єдиним засобом комунікації для тих, хто ними користується. *Молодіжні соціолекти* – одні з функціональних стилів, якими послуговуються носії мови з відносно високим рівнем освіти лише в певних ситуаціях спілкування.

Основна сфера побутування молодіжних соціолектів – середовище міської молоді – учнів, студентств та ін.

Насиченість молодіжними соціолектами спостерігається звичайно у мові молоді великих міст. У лексиконі молодих людей на периферії їхня концентрація значно менша. Та й власне поступове поширення молодіжних соціолектів йде від центру до периферії, і на периферії вони закорінюються мінімально.

Лексика молодіжних соціолектів має так званий віковий ценз. Засвоєння кримінального жаргону, корпоративних, групових, а також професійних жаргонних систем відбувається у тому віці, коли людина здатна свідомо регулювати власну диглосію (поліглосію), перемикання коду, а також усвідомлювати приналежність до певної референтної групи з її соціально-мовним протиставленням іншим групам або соціуму в цілому. Іншими словами, *жаргон* корелює із мовною нормою, набутою у свідомому віці й пов'язаною із входженням до певної соціальної корпорації, до якої не можна належати від самого народження. Власне, усвідомлена мовна та соціальна корпоративність відрізняє молодіжний жаргон від дітячого сленгу.

Донедавна носіями молодіжного жаргону звично вважали молодих людей у віці від 14 до 25–30 років. Останнім часом вікові межі розширилися в обидва боки: це люди віком 11–30 років, а також середнього й старшого покоління. Зокрема, у дітей до 15 років словник сленгових слів і виразів сягає 70–100 одиниць. Своє тлумачення сленгових одиниць домінує в 11–15 років [2 : 17].

М. Грачов вважає, що носіями молодіжного жаргону зараз є особи від 6–7 років (з початку навчання у школі) до 35 років (вікова межа представників неформальних об'єднань), тобто учнівська й робоча молодь, молода інтелігенція, військовослужбовці, неформальні молодіжні угруповання [1 : 79].

У мові юних носіїв кількість жаргонізмів незначна, але з кожним роком навчання у школі їхній обсяг поповнюється, та вже у 7-му класі підлітки засвоюють шкільний жаргон, переймають його від старшокласників. Розширене жаргоновживання у підлітковому соціумі виявляється у тому, що діти засвоюють як органічні елементи, так і почасти деструктивні елементи його мови. "Відбувається заміщення "нейтральної" одиниці жаргонною, не тільки внутрішньо експресивною, але й через свою імпліцитно або експліцитно виражену агресивність, – патогенною" [3 : 124].

Молодіжним соціолектам притаманна певна розмитість кордонів. Вичленувати їх, як замкнену підсистему, можна лише умовно. Звичайно, певна частина молодіжного лексикону залишається надбанням тільки для цього соціуму. Але загалом варто відзначити постійне динамічне проникнення молодіжних соціолектів в ширші соціально-мовні страти.

Зміни у мовленнєвої лексиці молоді пов'язані з історичним фоном, на якому розвивається українська мова.

Періоди активізації молодіжних соціолектів збігаються з періодами загального стилістичного зниження мови, які можна з упевненістю спроектувати на український мовний побут.

З початку 20 ст. відзначаємо три бурхливі хвилі у розвитку молодіжних соціолектів. Перша датується 1920-ми рр., коли революція й громадянська війна породили армію безпритульних, та й мова учнівської молоді увібрала чимало "блатного"лексикону. Новий молодіжний жаргон, що прийшов на зміну старим школярським мовам закритих духовних навчальних закладів, виявився готовим до сприйняття всього нового, незвичного, був об'єктом впливу мови вулиці, яка й собі була провідником злодійської лексики. Саме цю молодіжну мову, носіями якої була робітнича молодь та учні деяких шкіл, дослідники схильні вважати за основу формування сучасного молодіжного жаргону, про що свідчить значна кількість лексичних, семантичних і фразеологічних збігів у молодіжному лексиконі різних років.

Друга хвиля активізації молодіжної субмови припадає 1950-ті рр., коли на вулиці й танцмайданчики міст вийшли "стиляги", які вважали себе взірцем вишуканості й елегантності, робили зачіску у вигляді так званого "кока", носили вузькі штани й картаті піджаки. Жаргон "стиляг"– це жаргон

замкнених груп молоді, яким були притаманні пошуки "легкого життя", захоплення модними речами, західною джазовою музикою.

"Стиляги" протиставляли себе пересічній частині відповідно вікового соціуму. Очевидно, наявність у молодіжному соціумі соціокультурної дихотомії за ознакою вищості, респектабельності певного прошарку, який протиставляє себе "непросунутій" молодіжній спільноті – певна універсалія, якій судилося набувати різного змістового наповнення у кожну епоху й вербалізуватися відповідно в іншому жаргонному ряді (пор.: *крутий* – *лох*, *рагуль* і под.). Хоча жаргон "стиляг" пішов у небуття, але деякі його елементи поширились у молодіжному середовищі, а саме слово інколи вживається у значенні "модно, стильно вдягнена молода людина".

Появу третьої хвилі пов'язують із періодом застою, коли задушлива атмосфера суспільного життя 1970-80-х рр. породила різні неформальні молодіжні рухи й хіпі створили свій "системний" сленг як мовний жест протистояння офіційній ідеології. Англійзований сленг хіпі суттєво поповнив загальномолодіжний сленг.

Четверта хвиля активізації молодіжної субмови припадає на початок 1990-х рр., коли загальні процеси демократизації вплинули на мовотворчість молоді.

Отже, молодіжна мовленнева субкультура характеризує мову певного покоління і є за своєю природою динамічною, підвладною швидкоплинній моді, лексичною системою. Лексична динаміка цього субкоду зумовлюється насамперед природною зміною у часі суспільних явищ, предметного світу речей, реалій, у які занурене буття етносу, з яким ідентифікує себе молодь, а також зміною мовних смаків, специфікою лінгвокреативних процесів у структурі духовно-ментального світу.

Література

1. Грачев М. А. Арготизмы в молодежном жаргоне / М. А. Грачев // Русский язык в школе. – 1996. – №1.
2. Дзюбишина-Мельник Н. Я. Сучасний жаргон і сучасне розмовне мовлення / Н. Я. Дзюбишина-Мельник // Наукові записки НаУКМА. – Т.20. – К., 2002. – 286 с.
3. Семенец Е. А. Язык эпохи и ее отражение в сатирико-юмористическом тексте / Е. А. Семенец. – Кировоград, 2001.
4. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг / Леся Ставицька. – К. : Критика, 2005. – 464 с.